جمهوری اسلامی ایران
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

بسم الله الرحمن الرحیم

معاونت پژوهش و فناوری

موارد تخلفات پژوهشی
در دانشگاه اصفهان

کارگروه اخلاق در پژوهش
rmc@res.ui.ac.ir

تابستان ۹۹

راهبرد اساسی کارگروه اخلاق در پژوهش در مقابله با سرقت ادبی

۱. کاهش انگیزه برای انجام تقلب و جلوگیری از بروز آن

اصلاح آیین نامه ها، برگزاری کارگاه های آموزشی

۲. شناسایی موثر و دقیق تقلب انجام شده

براساس فرآیند رسیدگی به تخلفات پژوهشی در کارگروه

۳. برخورد با فرد متخلف و جبران تقلب انجام شده

تنبیه و مجازات پژوهشی در سه سطح

انواع تخلفات پژوهشی

۱- عدم تعهد و مسئولیت نسبت به ذینفعان
۲- عدم رعایت حقوقی آزمودنی ها
۳- جعل داده ها
۴- تحریف داده ها
۵- سرقت علمی
۶- اجاره ی علمی
۷- عدم رعایت حقوق مالکیت معنوی و مسئولیت پژوهش انجام شده
۸- انتشار مجدد
۹- همپوشانی اطلاعات پژوهشی
۱۰- خرید و فروش آثار
۱۱- جعل هویت

مصادیق تخلف پژوهشی

- ✓ ایجاد تیم یا باندهای تحقیقی کاذب جهت استناددهی و رفرنس نویسی یا به تعبیری هماهنگی جهت ارجاع دادن به آثار یکدیگر
- ✓ عدم اعلام نتایج کامل پژوهش
- ✓ دستکاری نتایج به دست آمده
- ✓ حذف تعدادی از داده ها، نتایج آزمایشگاهی، یا بخشی از تحلیل های نظری که ارائه ی آن ها نتایج به دست آمده را زیر سئوال می برد
- ✓ دستکاری شرایط آزمایش برای رسیدن به نتایج دلخواه

مصادیق تخلف پژوهشی (ادامه)

- ✓ جابجا کردن نتایج یک بررسی با نتایج بررسی دیگر
- ✓ ارائه نتایج ساختگی به عنوان نتایج آزمایش یا خروجی نرم افزار
- ✓ سوگیری در ارائه نتایج پژوهش
- ✓ حذف داده هایی که نتایج را غیر قابل توجیه یا غیر قابل دفاع می نماید.
- ✓ انتشار مجدد مقاله یا کتاب بدون اطلاع ناشر یا سردبیر
- ✓ انتشار واقعی مقاله در دو مجله به یک زبان بدون تغییر
- ✓ تکه تکه کردن نتایج پژوهش و انتشار آن در چند مقاله

مثال موارد تخلف پژوهشی

در ادامه چند نمونه از موارد تخلف پژوهشی که در دانشگاه اصفهان مشاهده شده است، بدون ذکر اسامی فرد یا افراد متخلف ذکر می شود.

۱. سرقت علمی
۲. داده سازی
۳. عدم رعایت کدهای اخلاقی
۴. انتشار مجدد
۵. عدم رعایت حقوق نویسندگان

مثالهای تخلفات پژوهشی : سرقت معنوی

- سرقت کامل پایان نامه لاتین (یک دانشجو پایان نامه عربی را به صورت مقاله به چاپ رسانده است)
- سرقت کامل مقالات لاتین (یک دانشجو مقاله یک نویسنده خارجی را به نام خود به چاپ رسانده است)
- سرقت فصلی از کتاب (یک استاد فصلی از کتاب لاتین به نام خود و بعنوان تألیف به چاپ رسانده است)
- عدم رعایت اخلاق پژوهش در ارجاع دهی از منبع استفاده شده (یک دانشجو به منابع استفاده شده در مقاله ارجاع نداده است)
- سرقت پایان نامه (چاپ بخشی از رساله یک دانشجو)

مثالهای تخلفات پژوهشی: داده سازی

- **استفاده از نتایج دیگران:** یکی از دانشجویان از نتایج پایان نامه دانشجوی دیگر برای پایان نامه خود که **نمونه** دیگری داشته است، استفاده کرده است.

- **داده سازی:** یکی از اساتید ادعا کرده که اسمشان بدون اطلاع ایشان در یک مقاله آورده شده و آزمایش هایی که در این مطالعه ذکر شده هرگز در آن آزمایشگاه انجام نشده است و از نظر علمی اشتباه است.

مثالهای تخلفات پژوهشی: عدم رعایت کدهای اخلاقی

- بدون اخذ مجوز کمیته اخلاق وارد فاز انسانی کارآزمایی بالینی شده اند .

مثالهای تخلفات پژوهشی: انتشار مجدد

- **انتشار دوگانه:** یک مقاله در دو مجله فارسی با محتوا یکسان ولی عناوین متفاوت منتشرشده بود. مقاله ها در طی مرور متون یکی از محققین یافت شدند.

- **انتشار دوگانه:** یک مقاله از یک پایان نامه به چاپ می رسد با وجود اینکه استاد مشاور از چاپ قبلی اطلاع داشته است، مجدداً آنرا در یک مجله فارسی زبان دیگر به چاپ رسانده است.

- **انتشار دوگانه:** یکی از اساتید یک مقاله را ۲ بار به زبان فارسی چاپ کرده و یک مقاله را علی رغم چاپ به زبان فارسی و انگلیسی بار دیگر با حذف نام سایر محققین و اضافه کردن نام نویسنده افتخاری دیگر به زبان فارسی به چاپ رسانیده است.

مثالهای تخلفات پژوهشی: عدم رعایت حقوق نویسندگان

- **عدم رعایت ترتیب نام نویسندگان** در مقاله مستخرج از پایان نامه
  - (نویسنده اول: دانشجوی دکتری، نویسنده دوم: استاد مشاور، نویسنده مسئول، نویسنده سوم: استاد راهنما)
- **عدم رعایت حقوق استاد راهنما و مشاور** و حذف نام ایشان در مقاله مستخرج از پایان نامه و درج نام استاد دیگر که ارتباطی با پایان نامه ندارد
  - (نویسنده اول: نویسنده افتخاری (استاد)، نویسنده دوم: دانشجوی کارشناسی ارشد)
- **نویسنده افتخاری**
  - (نویسنده اول: دانشجو، نویسنده دوم: استا راهنما، نویسنده سوم: استاد مشاور، نویسنده چهارم: نویسنده افتخاری)
- **حذف اسم استاد مشاور، اضافه کردن نویسنده افتخاری**
  - (نویسنده اول: استاد راهنما، نویسنده دوم: نویسنده افتخاری، نویسنده سوم: دانشجو، نویسنده چهارم: نویسنده افتخاری)

مواردی از تخلفات پژوهشی صورت گرفته

- عدم راهنمایی و همکاری در امور پایان نامه در جایگاه استاد؛
- تشویق دانشجویان به ارسال همزمان یک مقاله برای چند مجله؛
- تشویق دانشجویان به ارسال مقاله‌ی مستخرج از پایان نامه که راهنمایی آنها را استاد راهنمای دیگری بر عهده داشته است؛

مواردی از تخلفات پژوهشی صورت گرفته (ادامه ۱)

- ارائه کل پایان نامه یا بخشی از یک پایان نامه بـه دانشـجوی دیگـر بدون ارجاع به نویسنده اصلی رساله و انکار استفاده از آن رساله؛

- اصرار به دانشجو برای چاپ مقاله در ترم بعد و همزمـان بـا نگـارش پایان نامه به راهنمایی استاد راهنمای دیگر که باعث عقـب افتـادن نگارش پایان نامه دانشجو شده است؛

- اجبار به نگارش مقاله برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی؛ دریافت شناسنامه یا کارت ملی از دانشجویان به عنوان ضمانت نگارش مقاله !!!!!!

مثال مجازات و تنبیه

در ادامه چند نمونه از موارد تنبیه و مجازات تخلف پژوهشی که در دانشگاه اصفهان اعمال شده است، بدون ذکر اسامی فرد یا افراد متخلف ذکر می شود.

۱. **سطح یک**

- (احضار و اخطار شفاهی، درج در پرونده، تذکر و اخذ تعهد اخلاقی، برگزاری جلسات برای تفهیم موضوع، رفع سوء اثر)

۲. **سطح دو**

- (حذف مقالات و در نظر نگرفتن امتیاز پژوهشی، عزل سردبیر نشریه، ابطال پایان نامه، ابطال مقاله، محرومیت از تدریس در دوره‌های تحصیلات تکمیلی و تدریس موظف در سطح کارشناسی به مدت یکسال، عدم تخصیص دانشجوی تحصیلات تکمیلی برای یک سال تحصیلی، پیشنهاد به کمیته انضباطی مبنی بر در نظرگرفتن یک ترم تعلیق بدون احتساب سنوات برای دانشجوی متخلف)

۳. **سطح سه**

- (ارجاع به کمیته انضباطی دانشجویی، ارجاع به هیأت بدوی رسیدگی به تخلفات پژوهشی اعضای هیأت علمی)

مثال هایی از تنبیه و مجازات پژوهشی دانشگاه اصفهان : سطح یک

- **احضار و اخطار شفاهی** (تفهیم موضوع)
- **درج در پرونده** (در مواردی که مربوط به دانشگاه اصفهان نیست ارسال نامه به سازمان یا دانشگاه و در مواردی به وزارتخانه)
- **تذکر و اخذ تعهد اخلاقی** (اخذ تعهد کتبی مبنی بر عدم تکرار مورد تخلف)
- **تفویض اختیار** (در موردی که تخلف بسیار جزئی و یا نیاز به حل و فصل بوده است موضوع به مدیر گروه یا رییس دانشکده تفویض اختیار شده است)
- **برگزاری جلسات برای تفهیم موضوع** (پیشگیری از موارد مشابه)
- رفع سوء اثر تخلف پژوهشی صورت گرفته
- **ارجاع به واحد مربوطه** (در مواردی که نوع تخلف پژوهشی نبوده است پرونده به واحد ذی ربط ارجاع شده است برای مثال کمیته انضباطی دانشجویی)

مثال هایی از تنبیه و مجازات پژوهشی دانشگاه اصفهان : سطح دو

- **حذف مقالات** دارای تخلف یا همپوشانی از سامانه نگین پژوهش و در نظر نگرفتن امتیاز پژوهشی
- **عزل سردبیر نشریه**
- **ابطال پایان نامه**
- **ابطال مقاله** (حذف مقاله از بانک اطلاعات الکترونیکی نشریه و مسدود کردن دسترسی به آن برای همیشه و اطلاع رسانی موضوع حذف مقاله در اولین شماره منتشر شده)
- **محرومیت از تدریس در دوره‌های تحصیلات تکمیلی و تدریس موظف در سطح کارشناسی به مدت یکسال**
- **عدم تخصیص دانشجوی تحصیلات تکمیلی برای یک سال تحصیلی به شرط عدم ایجاد اختلال در روند جذب دانشجو**
- **پیشنهاد به کمیته انضباطی مبنی بر در نظرگرفتن یک ترم تعلیق بدون احتساب سنوات برای دانشجوی متخلف**

مثال هایی از تنبیه و مجازات پژوهشی دانشگاه اصفهان : سطح سه

- ارجاع به کمیته انضباطی دانشجویی
- ارجاع به هیأت بدوی رسیدگی به تخلفات پژوهشی اعضای هیأت علمی

نکته (۱)

- وجود نام استاد مشاور در تمامی بروندادهای یک پایان نامه الزامی نیست و مشاور، نقش مشاور عضو هیأت علمی را دارد، نه مشاور دانشجو، عضو هیأت علمی در مواردی که نیاز به مشورت دارد از مشاور کمک می گیرد و نام مشاور فقط در بروندادهایی که در آن مشورت و راهنمایی داشته است درج می شود.

نکته (۲)

- چاپ مقاله از رساله یا پایان نامه توسط دانشجو بدون ذکر نام استاد یا استادان راهنما و مشاور یک تخلف پژوهشی محرز و سنگین محسوب می شود.

- رعایت ترتیب نویسندگان براساس نقش آنها در مقاله ها الزامی است به جز مواردی خاص مانند گروه ریاضی که به ترتیب الفبا درج می شود.

نکته (۳)

- ادعای اینکه دانشجو فارغ التحصیل شده است و استاد راهنما یا مشاور، مقاله، با نام خود از پایان نامه دانشجو مستخرج کنند، تخلف است. زیرا حقوق پایان نامه مربوط به دانشجو، دانشگاه، استاد راهنما و مشاور است و حتما ذکر نام دانشجو به عنوان شخص صاحب پایان نامه یا رساله الزامی است.

نکته (٤)

- با توجه به اینکه عدم اطلاع از تخلف یا بد اخلاقی پژوهشی به هیچ وجه نافی مسئولیت پژوهشگر(ان) پدیدآورنده یک برونداد پژوهشی نیست، مقتضی است سرپرست تیم تحقیقاتی (استاد راهنما یا مسئول تیم پژوهشی) در شروع کار مشترک، دانشجو (یان) و همکار(ان) پژوهشی خود را درخصوص تخلفات پژوهشی متداول توجیه نماید.

نکته (۵)

- بکارگیری دانشجوی تحصیلات تکمیلی که استاد راهنمای وی توسط گروه آموزشی مربوطه تعیین شده باشد (قبل یا بعد از تایید پیشنهادیه رساله یا پایان نامه) توسط سایر اعضاء هیات علمی گروه یا سایر گروههای آموزشی در حالت کلی مجاز نمی باشد مگر آنکه اجازه نامه کتبی از استاد راهنما مبنی بر بلامانع بودن این همکاری توسط دانشجو ارائه گردد.

نکته (٦)

- اضافه کردن نام افرادی که هیچ نقش علمی درتهیه مقاله یا انجام تحقیق نداشته اند از تخلفات سنگین و محرز محسوب می شود.
- اضافه کردن اسم مترجم، به عنوان نویسنده در مقاله، تخلف پژوهشی محسوب می شود.

نکته (۷)

- تکثیر و انتشار پایان نامه و یا چاپ پایان نامه در قالب کتاب بدون اخذ مجوز از معاونت پژوهشی دانشگاه تخلف پژوهشی محسوب می شود.
- برای مثال : مرکز نشر آثار اسلامی چاپ پایان نامه را بدون اخذ اجازه از دانشگاه اصفهان را انجام داده است.

نکته (۸)

- نویسنده عهده دار مکاتبات (نویسنده مسئول)، استاد راهنما است نه دانشجو .

نکته (۹)

- امضاء قراردادها و تفاهم نامه هایی که به نحوی حقوق دانشگاه را رعایت نمی کند موجب درگیر شدن همکـــاران و دانشـــجویان در بحث تخلفات می گردد.
- برای مثال: در بندهای قرارداد ذکر شـــده اســـت، اســـم نماینـــده موسسه ای که مجری قرارداد است، در مقاله مستخرج از پایـــان نامه اضافه شود.

موارد تنبیه و مجازات پژوهشی

- در فصل چهارم قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان و هنرمندان مصوب دی ماه ۱۳۴۸ آمده است.

فصل چهارم ـ تخلفات و مجازات ها

ماده ۲۳ ـ هرکس تمام یا قسمتی از اثر دیگری را که مورد حمایت این قانون است به نام خود یا به نام پدیدآورنده بدون اجازه او و یا عالما عامدا به نام شخص دیگری غیر از پدیدآورنده نشر یا پخش یا عرضه کند به حبس جنحه ای از شش ماه تا سه سال محکوم خواهد شد.

ماده ۲۴ ـ هرکس بدون اجازه ترجمه دیگری را به نام خود یا دیگری چاپ و پخش و نشر کند به‌حبس جنحه‌ای از سه ماه تا یک سال محکوم خواهد شد.

موارد تنبیه و مجازات پژوهشی

- **فصل سوم- مجازات های انتظامی**
- **قانون مقررات انتظامی هیأت علمی دانشگاه ها و موسسات آموزش عالی و تحقیقاتی کشور مصوب ۱۳۶۴/۱۲/۲۲ مجلس شورای اسلامی**

فصل سوم – مجازات های انتظامی :

ماده۸–انواع مجازات ها به ترتیب اهمیت عبارتند از :

۱– احضار و خطار شفاهی

۲– اخطار کتبی با درج در پرونده

۳– توبیخ کتبی با درج در پرونده

۴– کسر حقوق و مزایای دریافتی تا یک سوم، از یک ماه تا سه ماه .

۵– تعلیق رتبه از یک سال تا دو سال

۶– تنزل یک پایه

۷– انفصال موقت از یک ماه تا یک سال

۸– بازخرید خدمت با پرداخت ۴۵ روز حقوق در قبال هر سال خدمت دولتی تا ده سال و پرداخت یک ماه حقوق در قبال هر سال نسبت به مازاد ده سال خدمت، کسور بازنشستگی افرادی که خدمت آنان بازخرید میشود به آنان مسترد خواهد شد و کسر یک سال خدمت، یک سال محسوب می شود .

۹– اخراج از دانشگاه یا مؤسسه آموزشی یا تحقیقاتی مربوط

۱۰– اخراج از مؤسسه متبوع ومحرومیت از پذیرش درسایردانشگاههاومؤسسات آموزش عالی و تحقیقاتی کشور

۱۱– انفصال دائم از خدمات دولتی

موارد تنبیه و مجازات پژوهشی

- بر اساس آیین نامه آموزشی دوره دکتری تخصصی Ph.D ابلاغ شده در ۱۳۹۴/۱۱/۲۴ ، اثبات هر نوع تخلف پژوهشی قبل یا بعد دفاع از رساله منجر به اخراج دانشجو می گردد.

بخش پنجم : ضوابط و مقررات نظارت بر اجرای آیین نامه

مادهٔ ۲۲. چنانچه دانشجو در حین تدوین رساله اقدام به تخلف علمی (دستبرد ادبی، جعل، تقلب، رونوشت برداری) کند و این موضوع طبق شیوه نامه مصوب مؤسسه برای مؤسسه اثبات شود، مطابق با قوانین و آیین نامه ها و دستورالعمل های مصوب اقدام خواهد شد.

تبصره: احراز و اثبات تخلف علمی دانشجو پس از اتمام رساله، منجر به ابطال مدرک تحصیلی وی خواهد شد.

موارد تنبیه و مجازات پژوهشی

تعویق بررسی پرونده ارتقاء

آثار شبهه ناک به تخلف پژوهشی پرونده ارتقاء در هیأت ممیزه را ۲ سال به تعویق می اندازد.

راهکاری پیشگیری از انجام تخلفات پژوهشی

۱. آموزش و یادگیری روش های صحیح تحقیق و جستجوی منابع
۲. آگاهی از چگونگی نقل قول کردن
۳. آشنایی با نحوه ذکر نمودن منابع
۴. آشنایی با چگونگی تفسیر کردن یک متن

چه باید کرد؟

پیشگیری یا درمان؟

- بنا به نظر آگاهان، علت اصلی وجود تخلفات در کشور عدم آگاهی محققین و دانشجویان از مصادیق و تعاریف تخلفات است.

- باید به پیشگیری بیشتر توجه کرد
  - وجود دستورالعمل و راهنماهای واضح
  - برنامه های آموزشی
  - نقش کمیته های اخلاق

هرچند پیشگیری ضروری است

در اکثر تخلفات جدی، فریبکاری عمدی وجود داشته و نمی تواند به علت غفلت باشد.

منابع

- چهره گشا، مریم، اخلاق حرفه ایی در مقاله نویسی، مرکز تحقیقات پرستاری دانشگاه علوم پزشکی گلستان، ۱۳۹۱.
- میردهقان، مهین ناز، سرقت علمی: پیشگیری با آموزش، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید بهشتی، سلسله سخنرانی های گروه زبانشناسی، ۱۳۹۲.
- زنده دل، کاظم، دستورالعمل رسیدگی به تخلفات پژوهشی در تحقیقات علوم پزشکی، یزد، اردیبهشت ۱۳۸۹.

از توجه شما سپاسگزارم

rmc@res.ui.ac.ir

کارگروه بررسی تخلفات پژوهشی دانشگاه اصفهان